

**Наталія ХОМЕНКО,
Оксана ШЕКЕРУК,
фахівці (консультанти)
КУ «Інклюзивно-ресурсний центр»
Славутської міської ради**

Співпраця корекційного педагога та асистента вчителя у подоланні мовленнєвих труднощів дітей

Мета: Ознайомити педагогів із різновидами мовленнєвих труднощів, напрацювати практичні методи, прийоми, творчі ідеї та сприяти обміну досвідом педагогів для роботи з учнями з ООП.

План

1. Знайомство.
2. Класифікація мовленнєвих порушень.
3. Ситуації, що виникають під час освітнього процесу та шляхи їх вирішення.
4. Поради від корекційного педагога.

Вступ

Доброго дня. Ми зібралися для того щоб набратися нових ідей, вирішити проблемні питання що виникають у педагогів при подоланні мовленнєвих труднощів у дітей, та спільно знайти способи і шляхи подолання їх.

1. Знайомство

Представлення себе та характеристика учня, з яким працюєте.

Пояснення: На столах є кольорові стікери, фломастери, олівці та опис певних характеристик мовленнєвих труднощів. Ваше завдання представити себе і вибрати характеристики зі смужок, які, на вашу думку, підходять та характеризують саме вашого учня. 5 хв. (приклад для характеристики учня: не диференціює близькі й схожі звуки, не контролює свою звуковимову; має порушення складової структури слова; не сформовані навички звуко-складового аналізу і синтезу; словниковий запас обмежений словами повсякденного вжитку та інші).

(педагоги представляють себе і характеризують учня, з яким працюють)

Ми почули, що у учнів, які мають мовленнєві труднощі, є спільні риси, лишень відрізняються глибиною, ступенем прояву.

Які порушення найбільш спостерігаються в учнів, які навчаються на інклюзивній формі?

2. Класифікація мовленнєвих порушень

Загальний недорозвиток мовлення

При ЗНМ у дітей з повноцінним слухом і нормальним інтелектом, спостерігаються порушення формування лекси-

ко-граматичної, звукової і семантичної мови. Такі діти погано артикулюють звуки, часто мають порушену складову структуру слова (перекручують або скорочують слова так, що іноді не зрозуміло про що дитина говорить), мають обмежений запас слів. Не знають багатьох здавалося б відомих загальноживаних слів, не можуть правильно узгодити слова в реченні, в них утруднене формування зв'язних висловлювань. Прояви ЗНМ у кожного різні: в одних дітей більш страждає фонетична і лексична сторона мовлення, в інших – лексична і граматична.

Порушення письма

Дисграфія – це розлад процесу письма, пов'язаний з недостатньою сформованістю психічних функцій, що беруть участь у реалізації та контролі письмової мови.

Розрізняють такі види дисграфічних помилок:

Акустична дисграфія: характерна недиференційованість слухового сприйняття, недостатній розвиток звукового аналізу й синтезу. Частими є змішування й пропуски, заміна літер, що позначають звуки, подібні за артикуляцією та звучанням, а також відображення на письмі неправильної вимови звуків.

Моторної дисграфія: спостерігаються труднощі руху руки під час письма, порушення зв'язку моторних образів слів з їх звуковими й зоровими образами.

Оптична дисграфія: у деяких випадках читання й письмо взагалі неможливі, оскільки людина не може відтворити графічного образу літер. За переважно оптичного характеру дислексії й дисграфії у дітей спостерігається нестійкість зорових вражень і уявлень. Діти не впізнають окремі літери, не співвідносять їх зі звуками й не усвідомлюють їх як графеми (буквена дислексія). Одна й та сама літера в різні моменти сприймається ними по-різному. Неточне, нечітке сприйняття літер призводить до їх частого змішування. Особливо часто діти змішують літери, схожі за написанням, наприклад: у друкованому тексті: п-н, н-и, ш-ц, ш-щ; у рукописному: п-и, п-н, ц-ш, ш-и, м-л, б-д, п-т, н-к; замінюються графічно подібні рукописні літери, що складаються з однакових, але по-різному розташованих у просторі елементів (в-д, т-ш); ті, що містять однакові елементи (и-ш, п-т, х-ж, л-м); дзеркальне написання літер, пропуски елементів, особливо у з'єднанні літер, що містять однаковий елемент (ау-оу), написання зайвих елементів (ш-ии) і неправильне розміщення елементів (х-сс, т-пп).

Порушення читання

Дислексія – порушення навичок читання. Діти з такою проблемою відчувають труднощі при засвоєнні матеріалу. Проте вони не відчувають інших проблем академічного характеру – їх інтелектуальні здібності повністю зберігаються.

Оптична дислексія. Проявляється у труднощах засвоєння та у змішуванні графічно схожих букв та їх взаємозаміни. Змішуються та замінюються букви, які відрізняються додатковими елементами (Л-Д, З-В) та які складаються з однакових елементів, по-різному розташованих у просторі (Т-Г, Ь-Р, Н-П-И). Ця форма дислексії пов'язана з недорозвиненням оптико-просторових уявлень, а також з порушенням зорового гнозису, зорового аналізу та синтезу.

Мнестична дислексія. Проявляється у труднощах засвоєння всіх букв, у їх недиференційованих замінах. Вона обумовлена порушенням процесів встановлення зв'язків між звуком та буквою та порушенням мовленнєвої пам'яті. Діти не можуть відтворити послідовність із 3-5 звуків або слів, порушують порядок їх відтворення, скорочують кількість елементів ряду, пропускають звуки і слова.

Фонематична дислексія. Цей вид дислексії пов'язаний з недорозвиненням фонематичної системи. Виділяють дві форми фонематичної дислексії. Перша – порушення читання пов'язане з недорозвиненням фонематичного сприймання та фонематичних уявлень, яке проявляється в труднощах засвоєння букв, а також замінах букв, схожих за акустико-артикуляційними ознаками; друга – порушення читання обумовлене недорозвиненням фонематичного аналізу. Проявляється у побуквенному читанні, спотворення звуко-складової будови слова, перестановках звуків, додаваннях зайвих звуків, пропусках та додаваннях складів.

Семантична дислексія. Проявляється в порушенні розуміння прочитаних слів, речень, тексту при технічно правильному читанні (слова, речення, текст не спотворюється під час читання). Після прочитання слова по складах діти не можуть показати відповідний малюнок або відповіді на запитання щодо змісту прочитаного речення.

Аграматична дислексія. Обумовлена граматичним недорозвиненням мовлення, морфологічних і синтаксичних узагальнень. Спостерігаються зміни відмінкових закінчень та числа іменників, неправильне узгодження в роді числі, відмінках іменника з прикметником тощо.

Тактильна дислексія. Спостерігається у сліпих дітей. В основі її лежать труднощі диференціації букв азбуки Брайля, які тактильно сприймаються. У процесі читання спостерігаються змішування тактильно схожих букв, які складаються з однакової кількості крапок, розташованих дзеркально або вище нижче.

Дизартрія

Це розлад мовлення при якому уражена рухова система. Погано іннервуються сигнали та імпульси від голосного мозку до мовних органів. Дизартрія може розвинутися внаслідок нейроінфекції, отиту, гідроцефалії, травми головного мозку, тяжких інтоксикацій отрутами або мікробними токсинами. Таким дітям важко даються рухи артикуляційних органів, до того ж все ускладнюється спастичністю рухів. Сам процес говоріння для них є важким: дитина щось каже і може на півслові зупинитись.

Зовні видно, як пішов спазм. Артикуляційні органи в них недостатньо розвинені, часто мають неправильну будову. Посилене слиновиділення, тому що важко ковтати слину. Слабкий видих, що теж негативно впливає на розвиток мовлення. Немодульований голос.

Моторна алалія

Відсутність або недорозвиток мовлення спричинені ураженнями зони Брока в ЦНС. Порушено керування мовними рухами, що відображається на відтворенні звукового та складового складу мовлення. Процес становлення мовлення проходить паралельно із розвитком моторних функцій організму.

Сенсорна алалія

Порушення розуміння мовлення. Сенсорна алалія типова для дітей із розладами аутичного спектру. Тому в них часто можна почути ехолоалії – повтори одного й того ж слова чи фрази в різних ситуаціях. Однотипні повторення у них через те, що словниковий запас обмежений, і дитина не може підібрати потрібне слово чи вислів. У таких дітей часто супутнім розладом є порушення поведінкових навичок: можуть щипати, кусати однолітків чи дорослих що поруч.

3. Ситуації, що виникають під час освітнього процесу та шляхи їх вирішення

В роботі з учнями виникають певні труднощі при засвоєнні навчального матеріалу. Наше завдання вирішити ці труднощі.

Учасники об'єднуються в групи відповідно до кольорових стікерів (кольорові стікери з іменами), представник групи вибирає картку із завданням. На завдання 5-7 хв. (в приміщенні розставлені столи з дидактичними матеріалами)

Ситуація 1

Учень має слабку короточасну пам'ять. Словниковий запас на рівні побуту. Має труднощі переказу прослуханого та прочитаного тексту, розучування віршів напам'ять.

Завдання: Як з учнем вивчити вірш? Зробити опис предмета. Скласти розповідь за малюнком

Королева Осінь Через поле, через ліс

Королева Осінь Через поле, через ліс,
Всіх до столу просить. Сірий зайчик хутко біг.
Всіх без винятку частує Мамі яблущка він ніс –
Й для Зими запас готує. Буде ввечері пірі!

Наталія Замрія Геннадій Горовий

Ситуація 2

В учня порушено розуміння мовлення. Словниковий запас обмежений словами повсякденного вжитку. Присутні ехолопалічні –повтори одного й того ж слова чи фрази в різних ситуаціях, завчені фрази. Спостерігається порушення поведінкових навичок: може щипати, кусати однолітків чи дорослих що поруч. Відмова від виконання завдань.

Завдання: Вивчити з учнем літери та їх написання.

Ситуація 3

Читає повільно, по складах, не чітко вимовляючи окремі звуки. Відтворити прочитаний текст не може. Труднощі сприйняття тексту характеризується як нездатність сприймати друкований чи рукописний текст і трансформувати його у слова.

Завдання: Як учню подати навчальний матеріал на уроках мовно-літературної галузі (методи). Навчити переказувати, відтворювати прочитані тексти

Ситуація 4

В учня бідний словниковий запас, обмежена здатність до узагальнення, абстрагування, труднощі в розумінні причинно – наслідкових зав'язків, фразеологізмів.

Завдання: Як пояснити для учня тему «лексикологія» омоніми, синоніми, багатозначні слова, антоніми.

Групи представляють вирішення ситуацій. Обговорення ситуацій з досвіду роботи.

4. Поради від корекційного педагога

Успішне здійснення корекційної роботи залежить від контакту корекційного педагога з учителями та асистентом вчителя. Однією з найважливіших умов є вироблення єдності вимог до учня - логопата з боку педагогів. Корекційний педагог зобов'язаний навчити педагога відрізнити логопатичну помилку від помилки, обумовленої не вивченим правилом з граматики. Тому що у дітей із порушенням мовленнєвого розвитку в різній формі та різного ступеня прояву виявляють порушення. Це вимагає цілеспрямованого процесу навчання засобів спілкування й вміння їх застосовувати на практиці.

Тому головні завдання педагога щодо соціалізації дитини з функціональними мовленнєвими труднощами такі: формування творчої соціально адаптованої особистості; створення сприятливих умов для становлення соціальної компетентності дитини; виховувати потребу в спілкуванні

з однолітками; формувати комунікативні вміння; спонукати до ініціювання контактів; сприяти становленню мовленнєвої комунікації, учти підтримувати діалог, вести бесіду.

Слід використовувати вправи на розвиток моторики: загальної, дрібної, артикуляційної; мімічні, дихальні вправи, вправи на розвиток голосу, розмальовування, штрихування, зав'язування, викладання орнаментів із дрібних предметів. Завдання на розбір фонетично-подібних звуків/слів, тобто близьких за звучанням; розвиток складової структури слова – проговорювання слів по складах; робота з прийменниками; узгодження слів у реченні із навідними запитаннями: «Ми малюємо чим? Олівцем. Намалювали кого? Ляльку». Для розвитку словникового запасу доцільно використовувати завдання на засвоєння слова-назви і слова-дії з використанням відповідних карток. Картки мають багаторазове застосування. З універсальними заготовками сюжетних карток можна виконати багато завдань: іменники, дієслова, прийменники, продовження речень, формувати граматичні вміння та навички. Їх можна використовувати як позначення заборони: «Не можна битись», «Не можна тягати за волосся», так і для вивчення нового матеріалу, формування розкладу дня (послідовність дій). Для формування елементарних розповідей корисно використовувати такі підказки: складання міні розповідей з підказками: за серією картинок.

У навчальному процесі слід враховувати індивідуальну працездатність дитини, добирати завдання, під час виконання яких учні самостійно вживатимуть нову лексику. Закріплювати правильну звуковимову на уроках мовно - літературної галузі, та створювати такі умови, які стимулюватимуть учня до її автоматизації. Вимагати відповідей повними реченнями, стимулювати міркування вголос. Слід добирати дозовані завдання, які запобігатимуть виникненню втоми.

Намагатися адаптувати програму навчання до можливостей учня.

Мовлення вчителя має бути образним, чітким, емоційно насиченим прикладами.

Виконання вправи з біоенергопластики.

